

НАСТАВНО - НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

НИШ

Одлуком Наставно – научног већа Филозофског факултета у Нишу бр: 288/1-14-2-01, од 21. септемба 2016. године, именовани смо за рецензенте рукописа *Описно оцењивање у теорији и пракси*, аутора доц. Др Марије Јовановић у саставу: др Раденко С. Круљ ред. проф. Филозофског факултета у Приштини – Косовска Митровица, у пензији, Академик САО, др Драгана Станојевић, ванр. проф., Педагошког факултета у Врању и др Весна Минић, доц. Учитељског факултета у Призрену – Лепосавић.

Након што сам прочитао и анализирао рукопис под горњим насловом, имам задовољство и част да за потребе издавача предочим следећу:

СТРУЧНУ ОЦЕНУ – РЕЦЕНЗИЈУ РУКОПИСА

Рукопис *Описно оцењивање у теорији и пракси*, Јовановић др Марије представља оригиналан, добро концепиран и вредан материјал за лакше разумевање и усвајање основних сазнања из ове проблематике.

Имајући у виду да је оцењивање веома тежак, сложен, изузетно осетљив и максимално одговоран посао и да изискује велике напоре, па се често чује у школи да је то и најтежи посао, желим посебно истаћи, да је ово први покушај теоријског утемељења описног оцењивања у непосредној наставној пракси. Може се, такође, рећи да је аутор одабрао битне проблеме и категорије из ове области, који имају посебан значај за практичну делатност у оквиру наставног процеса, па и шире, а који уз то чини и битну претпоставку за животније извођење оцено општег успеха ученика.

Садржај рукописа чини једна веома прикладна и логичка структура у којој су идеје презентоване текстом, подацима, табелама, графиконима и др., распоређене на око две стотине страна основног текста, затим Литература са преко 230 библиографских јединица и интернет изворима, а на крају су Прилози и Регистар личних имена. Овакав садржај веома инклинира распоредима карактеристичним за монографије.

Основни текст је организован у два дела: теоријски и методолошки, са подробном анализом и интерпретацијом резултата на основу којих су изведени и презентовани најзначајнији закључци.

У првом делу рада обрађени су сви битни проблеми, карактеристике и аспекти који су пратили системе оцењивања у дидактичко-методичкој теорији и наставној пракси до данас.

Други део рада (заснован на комплетној научној методологији истраживања), односи се на проучавање основних карактеристика описног оцењивања у Основној школи, са анализом и интерпретацијом истраживачких резултата. И сасвим на крају презентована су закључна разматрања са потврдом налаза теоријских и практичних поставки.

У Уводу је нешто речено о значају континуираног педагошког рада током наставног процеса и промена у приступу оцењивања, које се не могу одвијати и обављати самостално и независно од васпитно-образовног рада, па је пожељно да се у интересу бољих резултата врши током самог наставног процеса. У оквиру тога наглашава се да описно оцењивање поправља неке слабости нумеричког (не показивање степена развојности, као ни ученикове способности, ставове, убеђења и др), путем давања ширих приказа вредносних резултата рада у виду описа и констатација. Тиме се обезбеђује поузданији суд о квалитету знања и о учениковим способностима да стечена знања примене у пракси. Након Увода приступа се дефинисању *Основних докимолошких појмова*, релевантних за описно оцењивање и успешну обраду теме овога рада. У том контексту издвојени су следећи појмови: *Оцењивање* (сумативно, формативно, бројчано или нумеричко, описно, аналитичко, сиснетичко и само оцењивање); *Оцена*; *Евалуација* (формативна, сумативна, дијагностичка, претходна); *Праћење*; *Вредновање*; *Мерење* и *Разврставање – Класирање*.

У поглављима насловљеним, *Историјска перспектива развоја оцењивања* и *Системи оцењивања у свету и код нас*, нашле су одговарајућу обраду идеје о развоју, провери и оцењивању ученика са констатацијом да је оно било нераскидиво повезано са друштвено-економским и научно-техничким развојем. Наглашава се да резултати провере практичних знања датирају још од Првобитне заједнице, преко Сумерског и Кинеског царства, Античке Грчке, Феудализма, Средњег и Новог века, и стално је, сходно циљевима васпитања вреднован резултат (награда или казна). Током тог развоја формирају се бројни и разноврсни фактори који у савременој наставној пракси карактеришу системе оцењивања са две основне врсте: Нумеричко (бројчано) и Дестриktivно (описно) са могућим комбинацијама. Све њихове форме и варијанте аутор анализира у појединим земљама света и код нас, са апострофирањем позитивних примера и идеја.

У поглављу 4, 5, 6 и 7 су аргументовано презентоване нове оценивачке доктрине, предуслови, компоненте и карактеристике описног оцењивања. Аутор најпре своју пажњу усмерава на пропитивање сазнања која нуде нове релеватне оценивачке доктрине у вези са њиховом усмереношћу ка развојном моделу оцењивања. У том смислу се подробно анализирају: *Конструктивистичко сагледавање учења и поучавања*, *Хуманистичке* и *Конгнитивне теорије*

мотивације и Непосредне наставне праксе. Ваља истаћи и ауторове опсервације о суштинским претпоставкама описног оцењивања за квалитетну праксу, нивоу и степену реализације циљева у развоју целовите личности ученика у васпитно-образовном процесу (познавање ученикове личности, континуирано и систематско праћење напредовања, значај карактеристика описног оцењивања и индивидуализација васпитно-образовног рада). Посебно се наглашава значај карактеристика описног оцењивања, са захтевом за његову демистификацију, јер „оно не класификује ученике, већ њихова постигнућа и пружа конкретне информације о ефикасности и квалитету учениковог ангажовања и остварених исхода, даје препоруке за даље залагање и напредовање“, с правом закључује аутор.

Проблем остваривања квалитета, објективности и ефикасности наставног процеса захтева његово утемељење на логички и садржајно дефинисаним циљевима и исходима кроз њихово повезивање са вредновањем постигнућа у поглављу *Циљеви и исходи наставе као основа дидактичко-методичког утемељења оцењивања*. Наведени проблеми су образложени двоструким тумачењем веза између описног оцењивања и дефинисаних циљева и исхода. У зависности од тога да ли се ради о традиционалној настави или савременом приступу приказане су вредности циљева васпитања и образовања као полазишта за дефинисање модела оцењивања. Наравно, предност се даје савременом приступу, јер уводи нови квалитет у оцењивање. За дилему: Да ли јасно одредити циљеве или их спецификовати? Аутор тражи одговоре кроз подрбну анализу мишљења Блума, поборника Нове школе, Куликуларног покрета и др. На крају поглавља евалуирани су циљеви, исходи и стандарди у садашњој концепцији описног оцењивања код нас.

У поглављу *Критеријуми оцењивања као основа дидактичко-методичке утемељености описног оцењивања*, обрађене су основе за повратне информације о квалитетним аспектима постигнућа, описани критеријуми и описи за верификацију и оцењивање знања и вештина за верификацију сложених мисаоних процеса. У овом изузетно значајном делу рада за праксу описног оцењивања анализирају се и транспарантно обрађују сва досадашња искуства о критеријумима за процену знања уобличених у априорни и статистички критеријум. Због недостатка квалитетне повратне информације о вредносним аспектима постигнућа, траже се адекватни критеријуми за описивање као предуслов описног оцењивања, почев од знања и вештина до сложених мисаоних операција. Студиозном анализом дидактичко-методичке утемељености критеријума оцењивања за опис критеријума, аутор уважава и презентује Вигинсово (Wiggins) формулисање критеријума и димензија за процену достигнућа резултата, (табела бр 1).

М. Јовановић је одабрала да се у оквиру поглавља 11 и 12, позабави и укаже на разлике и ограничења, али и на предности и слабости описног оцењивања. То свакако добија оправдање узимајући у обзир чињеницу да су наставници, ученици и родитељи слабо и недовољно припремљени за реализацију идеје описног оцењивања, што уз лошу организацију и непознавање основних принципа истог чини додатне потешкоће. Предности и недостаци су таксативно набројани у оквиру две групе карактеристика у односу 26 предности, наспрам 19 слабости. Сматрамо да и поред бројних предности не би требало претеривати са овим начином оцењивања,

а поготово га не водити ради њега самог или што је савремено „модерно“, што се препознаје и у контексту Маријиних опсервација.

Аутор је у поглављу 13 и 14 с правом истакао и апострофирао улогу и значај родитеља и наставника у процесу рационализације описног оцењивања. У том смислу наглашена су она питања из педагошког деловања која имају посебан значај за практичну делатност у оквиру успостављања сарадничких односа у школи кроз интеракцијску педагошку комуникацију. То је, свакако и веома значајна претпоставка за квалитетну реализацију описног оцењивања усмереног на општи развој ученика. У том смислу обрађена су и питања стручности и компетенција наставника за реализацију описног оцењивања, као и улоге Педагошких (ја би рекао Учитељских) факултета у процесу оцењивања и квалитетне примене описног оцењивања.

Брига за остваривање оптималних могућности сваког ученика, не само просечних – имагинарних и њихово активно учешће у наставном раду, као главних субјеката, може се препознати у ауторовим ставовима о *Компаративној анализи бројчаног и описног оцењивања*, што је и својеврсни закључак теоријског дела рада у коме су за критеријум компарације узете неке од најзначајнијих карактеристика оцењивања (процес индивидуализације, педагошка функција, квалитет комуникације и интеракције, индивидуална усмереност, хумани карактер, компоненте оцењивања и др). Анализа показује да је, углавном, у свим упоређењима описно оцењивање носило превагу која је посебно апострофирана у компарацији квалитета **постигнућа**, тако да је гесло описног оцењивања - **п о м а г а т и**, а бројчаног описивања - **з а х т е в а т и**.

Након добро разрађеног теоријског значаја приоблема, приступа се практичној провери и образлагању предмета, циља, задатака, хипотеза и варијабли од којих се у истраживању полази и које се теже проверити, а то је *Теоријско-емпиријско проучавање основних карактеристика описног оцењивања у Основној школи*. У оквиру овако конципиране методологије рада изабрани су адекватни истраживачки поступци, технике и инструменти. Након тога дати су резултати истраживања према редоследу постављених задатака и њима повезаних хипотеза, и утврђена мишљења и ставови наставника и педагога о чиниоцима и карактеристикама описног оцењивања у наставној пракси.

Сви резултати су илустровани са прегледним и разумљивим табелама, графиконима, скицама и др. Из овако детаљно обављене анализе следи и логичан закључак, да оцењивање има изразито друштвену, педагошко-псицолошку и економску функцију зато „проучавања овог феномена морају бити заснована на проучавању позитивних решења и искустава у пракси, али и теоријских достигнућа у педагогији и њеним дисциплинама у области настава дидактике и методике“ сматра Јовановићева.

Ови закључци добијају праву вредност и у чињеници да је ово један од првих успешних покушаја проучавања описног оцењивања у наставној пракси са циљем његовог инкорпорирања у целокупан васпитно-образовни процес као значајног елемента његовог унапређења.

П р е д л о г

Проучавајући понуђени текст *Описно оцењивање у теорији и пракси*, аутора доц. др Марије Јовановић, дошли смо до закључка да је он перманентно настојао да своје ставове заснује на релевантно одабраној бројној литератури (преко 230 јединица), али и сопственом богатом искуству, што пружа довољно широку основу за коментарисање и закључивање о питањима оцењивања, особито описног. Усвајајући оно до чега је савремена теорија и позитивна пракса дошла, аутор је, углавном, тежио да формулише своја опредељења о свим значајним питањима која су још до данас дискутабилна, или око којих још нема сагласности међу теоретичарима. Запажа се, дакле, настојање аутора да у оквиру својих разматрања и закључака уважи оно што је највредније у савременој дидактично-методичкој мисли у овој области.

Обзиром на значај, природу и намену, а нарочито потребу да се одређени садржаји истакну и нагласе (чак и веома приметни - тешки) за презентацију са веома променљивом дидактичко-методичком садржином, уобличени су на коректном теоријском нивоу, који ће у потпуности очувати везу и контакт са наставником, тако да ће он то што је овде понуђено и осмишљено имати у виду током практичне делатности. У суштини, приметна је тежња да се испоштују захтеви о актуелности садржаја, и сагласно томе захтеви о нивоу и начину обараде, тако да је понуђена материја сложене и веома апстрактне конотације учињена разумљивом и доступном.

Вредан квалитет овог рада је и његова окренутост пракси васпитно-образовног рада, кроз путеве, начине, облике и моделе примене и утемељења критеријума описног оцењивања у Основној школи, за којима се у практичном раду већ дуже времена испољава потреба. Они у потпуности опсервирају праћење и вредновање учениковог рада и активности, његову индивидуалну могућности и способност, као и однос према раду и интересовањима, али и показују његов уложени труд.

Ови истакнути (али и бројни други понуђени и препознати у тексту) су више него убедљиви разлози да се издавање ове књиге (монографије), подржи као још један евидентан допринос унапређењу квалитета и ефикасности савремене наставе, у конкретном случају дидактичко-методичке примене описног оцењивања.

11. октобар 2016. год.

Рецензент:

проф. др Раденко С. Круљ

